

21/06/2021

Novetats al registre paleo-otològic sobre la medicina medieval



L'otitis de la orella mitjana, si no es tracta a temps, pot causar mal sever a les seves estructures i a l'os mastoidal del crani, conduint a la seva perforació. En el context de l'Edat mitjana, quins eren els coneixements mèdics i farmacològics dels quals disposaven per tractar una malaltia d'aquestes característiques? En aquest article, investigadors del Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat mitjana, i del Departament de Cirurgia de la UAB, en col·laboració amb altres universitats, presenten un resum sobre el seu treball en el qual analitzen el crani d'un individu d'uns 12 anys que presenta una lesió que podria atribuir-se a tals complicacions. Les diferents interpretacions dels resultats incorporen novetats al registre paleo-otològic en l'àmbit de la medicina de l'edat mitjana.

Perforació (A) d'uns 12 mm de diàmetre darrere de l'orifici de la orella dreta (B)

L'otitis de la orella mitjana és una malaltia molt comuna en la població no adulta, i es tracta amb antibiòtics. La seva contracció era igualment habitual en les poblacions passades, les quals, en no disposar d'antibiòtics, fàcilment podien patir un agreujament de la infecció. Tanmateix, la conservació i observació de les estructures de la orella mitjana és molt difícil en les restes esquelètiques. A més, la interpretació de possibles lesions que es trobin en els esquelets no està exempta de complicacions.

En el crani d'un individu d'uns 12 anys d'època medieval enterrat mitjançant el ritual islàmic a la Vall d'Uixó (Castelló), es va trobar una perforació (A) d'uns 12 mm de diàmetre màxim

situada just darrere del forat de l'orella dreta (B), envoltada d'una coloració verdosa. Les radiografies realitzades al crani van permetre identificar indicis de mastoïditis, una complicació de la orella mitjana que provoca l'aparició de pus a les cel·les aèries de l'apòfisi mastoide. De la mateixa manera, l'observació microscòpica de les seves estructures va permetre detectar indicis d'una greu infecció. Les característiques de la perforació la fan compatible amb una mastoïdectomia, una operació que encara es duu a terme per tractar la mastoïditis. De manera alternativa, també es podria tractar d'un abscess que el cos formaria de manera natural per evacuar el pus provocat per la mateixa mastoïditis, o ser el resultat d'una intervenció quirúrgica en una zona que ja presentava una fístula.

D'altra banda, la coloració verdosa que s'ha trobat al voltant de la perforació, i que no era present a la zona de l'orella esquerra, s'ha interpretat com la possible aplicació d'acetat de coure en forma de cataplasma. Aquesta substància, també coneguda com a verdigris, és mencionada en nombrosos tractats medievals, sobretot de medicina islàmica, com a especialment indicada en farmacologia per tractar ferides, facilitar la cicatrització i prevenir infeccions.

La lesió observada i les seves possibles interpretacions són noves en el registre paleopatològic, sobretot en el camp de la otorrinolaringologia, i poden ajudar a identificar casos futurs de qualsevol altra cronologia. A més, aquest cas té implicacions molt interessants per la recerca sobre els coneixements mèdics, l'accés a la medicina i els fàrmacs en el món medieval islàmic i de la Península Ibèrica.

Júlia Olivé-Busom¹, Helena Kirchner¹, Olalla López-Costas^{2,3,4}, Miquel Quer-Agustí⁵, Nicholas Márquez-Grant⁶

¹Departament de Ciències de l'Antiguitat i l'Edat Mitjana, Universitat Autònoma de Barcelona,

²Group EcoPast (GI-1553), Universidade de Santiago de Compostela, Santiago de Compostela.

³Archaeological Research Laboratory, Stockholm University, Wallenberglaboratoriet.

⁴Laboratorio de Antropología Física, Facultad de Medicina, Universidad de Granada.

⁵Departament de Cirurgia Àrea d'Otorrinolaringologia, Universitat Autònoma de Barcelona.

⁶Cranfield Forensic Institute, Cranfield University, Defence Academy of the United Kingdom.

julia.olive@uab.cat

Referències

Júlia Olivé-Busom, Olalla López-Costas, Miquel Quer-Agustí, Nicholas Márquez-Grant, Helena Kirchner, **Evidence of otitis media and mastoiditis in a Medieval Islamic skeleton from Spain and possible implications for ancient surgical treatment of the condition**, *International Journal of Paleopathology*, Volume 32, 2021, Pages 17-22, <https://doi.org/10.1016/j.ijpp.2020.10.009>.

[View low-bandwidth version](#)